

Актуальна тема номера:
“ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ:
ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”

Тетяна Коломоєць

докторка юридичних наук, професорка,
заслужена юристка України,
членкиня-кореспондентка НАПрН України,
деканеса юридичного факультету
Запорізького національного університету

Валерій Колпаков

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного
і адміністративного права
Запорізького національного університету

ВСТУП ДО АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

Важливою місією сучасного українського суспільства є побудова правової держави, у якій людина може повною мірою реалізувати свої законні права й інтереси. Важливі функції щодо її виконання покладені на державну службу і державних службовців.

Саме від професіоналізму останніх залежить ефективність реалізації державної політики, зокрема виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; управління державними фінансовими ресурсами, майном і контролю за їх використанням; управління персоналом державних органів.

Серед засобів правового забезпечення діяльності державних службовців важливе місце належить інституту дисциплінарної відповідальності. Найсуттєвіша його особливість – це генетичні зв'язки з державою, яка визначає домінуючі засади цього інституту, його структуру і систему, взаємодію з іншими видами юридичної відповідальності, шляхи забезпечення службо-

© Тетяна Коломоєць, Валерій Колпаков, 2023

вої дисципліни, обов'язки суб'єктів дисциплінарних відносин, підстави для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності, види дисциплінарних стягнень і загальні умови їх застосування, гарантії прав державних службовців під час застосування дисциплінарного стягнення тощо.

Особлива значущість інституту дисциплінарної відповідальності державних службовців обумовлюється також тим, що специфіка належних їм функцій передбачає наявність і використання владних повноважень. Реалізація таких повноважень не виключає втручання у важливі сегменти соціального буття людини і прийняття рішень із чутливими наслідками.

З огляду на зазначене дослідження дисциплінарної відповідальності державних службовців є актуальним напрямом осмислення правової реальності засобами адміністративного права.

Автори матеріалів актуальної теми підкреслюють, що поняття дисциплінарної відповідальності, її зміст і обсяг дотепер залишається одним із найдискусійніших питань в українському праві загалом і в адміністративному праві зокрема.

Вони зазначають, що активність обміну думками щодо цього правового феномену значною мірою обумовлена, по-перше, широтою застосування терміна “дисциплінарна відповідальність” у нормативних джерелах, фаховій літературі, правозастосовній сфері і на побутовому рівні; по-друге, двоїстою позицією законодавця, який використовує цей термін у численних нормативних матеріалах, але не дає його визначення.

Підкреслюється, що зазначене відноситься навіть до законодавчих актів, у яких дисциплінарна відповідальність представлена окремими структурними частинами. З цього приводу звертається увага на Закон України “Про державну службу”, який містить розділ VIII “Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців”, до якого входить глава 2 “Засади дисциплінарної відповідальності”. Глава починається зі ст. 64 “Дисциплінарна відповідальність державного службовця”, яка за юридичною логікою мала б дати поняття цієї відповідальності, але обмежилась констатацією факту її існування.

Представлені у дослідницьких матеріалах актуальної теми судження, пропозиції та висновки продовжують дискурс щодо конституційності дисциплінарної відповідальності державних службовців, систематики її засад і правової природи. Адже Конституція України встановила, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Інститут дисциплінарної відповідальності беззаперечно є одним із важливих елементів розбудови української державності, він перебуває під прискіпливою увагою громадянського суспільства. З огляду на зазначене, у матеріалах актуальної теми пропонуються зміни до норм Закону України “Про державну службу”, зокрема до частин 1 і 2 ст. 64; ч. 1 ст. 65; п. 8 ч. 2 ст. 17.

Цікавими є міркування про те, що дисциплінарна відповідальність державних службовців пов'язана з реалізацією захисної функції, оскільки спрямована на недопущення свавілля у застосуванні керівником адміністративного ресурсу щодо посадової особи, призначеної на посаду.

Аналіз питань дисциплінарної відповідальності державних службовців дав змогу у рамках актуальної теми сформулювати пропозиції до Закону України “Про дипломатичну службу”. Зокрема, про доповнення його ст. 11¹ “Дисциплінарна відповідальність посадових осіб дипломатичної служби”.

Заслужують на увагу пропозиції теоретичного змісту. Це, наприклад, обґрунтування щодо оновлення дефініції дисциплінарної відповідальності, у якій основний акцент пропонується перенести із “застосування стягнень” на виконання (реалізацію) приписів, що у них містяться (дисциплінарна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення дисциплінарного проступку заходів впливу, які реалізовані щодо правопорушника); активного впровадження у понятійний апарат поняття і терміна “правозаконність”, під якою розуміти стан відповідності дисциплінарних відносин законам і підзаконним актам, які видаються на суспільну користь і орієнтовані на повагу суб'єктивних прав і свободи особистості і спрямовані на виконання всіма учасниками правовідносин; визначення феномену “дисциплінарна справа”: дисциплінарна справа, або справа дисциплінарної юрисдикції, – це форма об'єктивізації (матеріальна оболонка), індивідуалізації, конкретизації, систематизації та зберігання усіх обставин щодо а) встановлення дисциплінарного проступку, б) його дослідження; в) прийняття рішення по суті; г) реалізації прийнятого рішення; постановка питання про застосування у дисциплінарній відповідальності державних службовців правового самозахисту; розгляд дисциплінарних стягнень як гарантій забезпечення службово-трудової дисципліни; диференціація дисциплінарних проступків посадових осіб дипломатичної служби на загальні (характерні для всіх державних службовців) та спеціальні, які можуть вчинятися посадовими особами дипломатичної служби тощо.

Загалом слід констатувати, що матеріали актуальної теми містять нові знання щодо систематики конституційних засад дисциплінарної відповідальності державних службовців, нормативного регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців, місця і ролі цього виду юридичної відповідальності у розбудові громадянського суспільства й української державності.